

Anti-pestprotocol

september 2021

Herschreven door A. de Graaf

Inhoudsopgave

1. Woord vooraf	1
2. Pesten	2
2.1 Wat is pesten?	2
2.2 Hoe wordt er gepest?	3
2.3 De gepeste leerling	3
2.4 De pester	3
2.5 De meelopers en andere leerlingen	4
2.6 Mogelijke signalen van gepest worden	4
3. Het anti-pestprotocol	5
3.1 Het aanpakken van pesten	5
3.2 Uitgangspunten	5
3.3 Preventieve maatregelen	5
3.4 De NO Blame methode	7
4. Het stappenplan na een melding van pesten	8
4.1 De coach	8
4.2 De vakdocent	8
4.3 De teamleider	8
4.4 De rol van de leerlingbegeleider	8
4.5 De ouder(s)/verzorger(s)	9
4.6 De directeur	9
5. Digitaal pesten ofwel cyberpesten	10
5.1 Wat is Cyberpesten?	10
5.2 Hoe wordt er gepest?	10
5.3 Richtlijnen gebruik social media voor leerlingen	11
5.4 Het stappenplan na een melding van cyberpesten	11
6. Aansprakelijkheid school m.b.t. pesten	13
6. Slotwoord	14
Bijlage I Leidraad voor een gesprek met de gepeste leerling	15
Bijlage II Leidraad voor een gesprek met een leerling die pest	16
Bijlage III Tips voor leerlingen: veilig omgaan met sociale media	17
Bijlage IV Links bij cyberpesten	18
Bijlage V De NO Blame methode	19
Bijlage VI Oplossingen	23
Bijlage VII Herstelrechtvragen	224

1. Woord vooraf

Dit pestprotocol vormt de verklaring van de vertegenwoordiging van deze school en de ouders waarin is vastgelegd dat we pestgedrag op school niet accepteren en volgens een vooraf bepaalde handelwijze gaan aanpakken.

Enerzijds bevat het richtlijnen bij geconstateerd pestgedrag, anderzijds staan er ook voorwaarden en activiteiten in die pesten kunnen voorkomen.

Veel van wat er in dit protocol staat, wordt al meerdere jaren toegepast op onze school. In die jaren hebben we gemerkt, dat alles wat we willen doen voor onze leerlingen valt of staat bij de signalering en/of melding van pestgedrag.

Dit protocol is erop gericht om alle volwassenen (het schoolpersoneel en de ouders) en liefst ook jongeren op de hoogte te brengen, van alles wat deze school wil doen om een zo veilig mogelijk schoolklimaat te scheppen. Het heeft als belangrijkste doel om het vertrouwen van allen te winnen op een gebied waar nog te vaak wantrouwen overheerst. De acties die we ondernemen zijn niet statisch. Afhankelijk van alle andere ontwikkelingen binnen de school, zal ook het handelen rond pesten zich verder ontwikkelen.

In dat geval zal dit protocol aangepast worden.

Dedemsvaart, september 2020

Arjan de Graaf
Ondersteuningscoördinator

**ALS PESTERS
NOU EENS ELKAAR
IN PLAATS VAN
MIJ GAAN PESTEN**

Loesje

Postbus 1045
8801 SA Amstelveen
www.loesje.nl

2. Pesten

2.1 Wat is pesten?

We spreken van pestgedrag als dezelfde leerling regelmatig en systematisch bedreigd en geïntimideerd wordt en dit ook zo ervaren wordt. Pesten is een vorm van geweld, zowel verbaal als fysiek, en daarmee grensoverschrijdend en zeer bedreigend. Over de redenen waarom mensen zich agressief gedragen, bestaan allerlei theorieën.

Volgens de ene theorie is geweld een onontkoombaar verschijnsel, dat op zijn best op een acceptabele wijze kan worden gekanaliseerd, volgens een andere theorie komt geweld voort uit frustratie en kan dit worden voorkomen door ontevredenheid weg te nemen, de agressie opwekkende omgeving om te vormen en reflectie op het gedrag te stimuleren.

Een klimaat waarin gepest wordt, tast iedereen aan. In een klas waar gepest wordt, kunnen alle leerlingen slachtoffer worden. Pestgedrag moet dan ook door iedereen serieus worden genomen. Het lastige is dat veel pestgedrag zich in het verborgene afspeelt, zodat het moeilijk is om er greep op te krijgen. En zelfs als het pestgedrag wordt opgemerkt, weten leerkrachten en anderen niet altijd hoe ze ermee om kunnen gaan.

Klikken of melden?

Spijtig genoeg blijven peestsituaties nog te vaak verborgen. Het gebeurt meestal als er geen volwassenen in de buurt zijn. Slachtoffers en toeschouwers zwijgen in alle talen uit angst voor wraak en omdat "klikken" niet mag. Dit maakt het voor de pesters wel erg gemakkelijk. Zij krijgen als het ware vrij spel en met een beetje geluk komt niemand het te weten.

Daarom is het erg belangrijk dat het taboe rond het klikken wordt doorbroken en dat er wordt gewerkt aan een open communicatiesfeer waarbij pesten mag/moet worden gemeld. Het is van cruciaal belang dat iedereen weet hoe ernstig de gevolgen van zwijgen kunnen zijn.

Docenten en onderwijsondersteunend personeel hebben een preventieve taak (samen met de ouders en de leerlingen zelf) bij het tegengaan van pesten. Leerlingen moeten weten dat ze hulp kunnen krijgen van medewerkers in de school en hierom durven vragen, zodat het zwijgen wordt doorbroken. Deze medewerkers dienen oog te hebben voor de signalen van leerlingen. Ze dienen interesse te tonen en te luisteren naar wat de leerlingen te vertellen hebben.

2.2 Hoe wordt er gepest?

Met woorden: vernederen, belachelijk maken, schelden, dreigen, met bijnamen aanspreken, gemene briefjes, mailtjes, twitteren, sms-jes, whatsapp.

Lichamelijk: trekken aan kleding, duwen, sjoeren, schoppen, slaan, krabben en aan haren trekken, wapens gebruiken

Achtervolgen: opjagen en achterna lopen, in de val laten lopen, klem zetten of rijden, opsluiten.

Uitsluiting: doodzwijgen en negeren, uitsluiten van feestjes, bij groepsopdrachten, bij overvriendelijk gedrag.

Stelen en vernielen: afpakken van kledingstukken, schooltas, schoolspullen, kliederen op boeken, banden lek prikken, fiets beschadigen

Afpersing: dwingen om geld of spullen af te geven, het afdwingen om iets voor de pestende leerling te doen.

2.3 De gepeste leerling

Sommige leerlingen lopen meer kans gepest te worden dan anderen. Dat kan met hun uiterlijk, gedrag, praten in dialect, gevoelens en sociale uitingsvormen te maken hebben. Bovendien worden kinderen pas gepest in situaties, waarin pesters de kans krijgen om een slachtoffer te pakken te nemen, dus in onveilige situaties.

Leerlingen die gepest worden doen vaak andere dingen of hebben iets wat anders is dan de meeste van hun leeftijdgenoten: ze bespelen een ander instrument, doen een andere sport, zijn heel goed in bepaalde vakken of juist niet of ze praten in dialect.

Een kind dat wordt gepest, praat er thuis niet altijd over. Redenen hiervoor kunnen zijn:

- schaamte.
- angst dat de ouders met de school of met de pester gaan praten en dat het pesten dan nog erger wordt.
- het probleem lijkt onoplosbaar.
- het idee dat het niet mag klikken.

2.4 De pester

Pesters zijn vaak de fysiek en verbaal sterkeren in hun groep. Zij zijn of lijken populair maar zijn dat uiteindelijk niet. Ze dwingen hun populariteit af door stoer en onkwetsbaar gedrag. Van binnen zijn ze vaak onzeker en ze proberen zichzelf groter te maken door een ander kleiner te maken.

Pesters krijgen vaak andere kinderen mee, want wie meedoet, loopt zelf de minste kans om slachtoffer te worden. Doorgaans voelen pesters zich niet schuldig want het slachtoffer vraagt er immers om gepest te worden.

Pestgedrag kan een dieperliggende oorzaken hebben (welk onrecht is de pester aangedaan):

- Een problematische thuissituatie.
- Een vaak gevoelde anonimiteit (ik besta niet); als een pester zich verloren voelt
- binnen een grote groep, kan hij zich belangrijker maken door een ander omlaag te drukken.
- Het moeten spelen van een niet-passende rol.
- Een voortdurende strijd om de macht in de klas.
- Een niet-democratisch leefmilieu binnen de school; een docent is autoritair en laat op een onprettige wijze blijken dat hij de baas is. Dergelijke spanningen kunnen op een zondebok worden afgereageerd.
- Een gevoel van incompetentie op school (slechte cijfers of een laag niveau).
- Een zwak gevoel van autonomie (te weinig zelfstandigheid en verantwoordelijkheid).
- In het verleden zelf pestslachtoffer geweest..

2.5 De meelopers en andere leerlingen

Meelopers zijn leerlingen die incidenteel meedoen met het pesten. Dit gebeurt meestal uit angst om zelf in de slachtofferrol terecht te komen, maar het kan ook zo zijn dat meelopers stoer gedrag wel interessant vinden en dat ze denken in populariteit mee te liften met de pester. Verder kunnen leerlingen meelopen uit angst vrienden of vriendinnen te verliezen. De meeste leerlingen houden zich afzijdig als er wordt gepest. Ze voelen zich wel vaak schuldig over het feit dat ze niet in de bres springen voor het slachtoffer of hulp inschakelen.

2.6 Mogelijke signalen van gepest worden

- Niet meer naar school willen.
- Niet meer over school vertellen thuis.
- Nooit meer andere kinderen mee naar huis nemen of bij anderen gevraagd worden.
- Slechtere resultaten op school dan vroeger.
- Regelmatig spullen kwijt zijn of met kapotte spullen thuiskomen.
- Regelmatig hoofdpijn of buikpijn hebben.
- Blauwe plekken hebben op ongewone plaatsen.
- Niet willen slapen, vaker wakker worden, bedplassen, nachtmerries hebben.
- De verjaardag niet willen vieren.
- Niet meer buiten willen komen.
- Niet alleen een boodschap durven doen.
- Niet meer naar een bepaalde club of vereniging willen gaan.
- Bepaalde kleren niet meer willen dragen.
- Thuis prikkelbaar, boos of verdrietig zijn.
- Zelf blessures scheppen om niet naar school te hoeven.

3. Het anti-pestprotocol

Dit anti-pestprotocol vormt de verklaring van de vertegenwoordiging van deze school en de ouders waarin is vastgelegd dat we pestgedrag niet accepteren en volgens een vooraf bepaalde handelwijze gaan aanpakken.

3.1 Het aanpakken van pesten

Pesten is onacceptabel en vraagt om een duidelijke en krachtige reactie vanuit onze school.

3.2 Uitgangspunten

Dit protocol kan alleen functioneren als aan bepaalde voorwaarden is voldaan:

1. Deze school ziet pesten als een probleem.
2. Dit protocol heeft alleen een juiste werking wanneer het ondersteund wordt door ouders, leerlingen en medewerkers.
3. Deze school is actief in het scheppen van een veilig, pedagogisch klimaat waarbinnen pesten als onacceptabel gedrag wordt ervaren.
4. Medewerkers van deze school moeten pesten kunnen signaleren en vervolgens duidelijk stelling kunnen nemen tegen het pesten.
5. Deze school dient te beschikken over een directe aanpak wanneer het pesten de kop opsteekt (het anti-pestprotocol).
6. Deze school ontplooit preventieve (les)activiteiten in alle leerjaren.
7. Deze school maakt gebruik van richtlijnen gebruik sociale media voor leerlingen.

3.3 Preventieve maatregelen

Klas 1: In de eerste klassen wordt de SAQI (School Attitude Questionnaire Internet) afgenomen, een vragenlijst die ook aandacht heeft voor het welzijn van de leerling. Opmerkelijke zaken worden genoteerd in de signaleringslijst, waarin ook belangrijke informatie vanuit de basisschool staat. Verder is er een warme overdracht voor de zomervakantie met betrekking tot leerlingen van de basisschool.

In de eerste 4 weken worden er startdagen georganiseerd voor de leerlingen. In alle dagen staat het leren kennen van elkaar centraal, waarbij omgangsvormen en respect centraal staan.

In de gymlessen wordt veel gebruik gemaakt van verschillende samenwerkingspelen. Het doel hiervan is het creëren van onderling respect en waardering door samen te werken binnen een spel.

Klas 2: Gebruiken van de film "Spijt". Hieraan verbonden zijn het gebruik van verschillende lesbrieven die te maken hebben met de film.

In de gymlessen wordt veel gebruik gemaakt van verschillende samenwerkingspelen. Het doel hiervan is het creëren van onderling respect en waardering door samen te werken binnen een spel.

Klas 1 t/m 4: In alle leerjaren wordt er in de coachlessen aandacht besteedt aan het pesten. Deze lessen worden samengesteld door de ondersteuningscoördinator. Deze houdt zich bezig met het "stroomlijnen" van de coachlessen en geeft input aan de lessen voor sociale media.

In de eerste schoolweek besteedt de coach aandacht aan een positieve groepsvorming door het doen van groepsvormende activiteiten.

Elke coach bespreekt ergens aan het begin van het schooljaar de algemene afspraken en regels in de klas. Het onderling plagen en pesten wordt hierbij genoemd en onderscheiden. Er wordt met de klas een poster gemaakt met de regels die door de leerlingen als erg belangrijk worden ervaren. Deze regels komen vanuit de leerlingen zelf. Tevens bespreekt de coach in zijn klas het pestprotocol. Dit kan, op uitnodiging van de coach, ook gedaan worden door de ondersteuningscoördinator. Ook wordt duidelijk gesteld dat pesten altijd gemeld moet worden en niet als klikken maar als hulp bieden of vragen wordt beschouwd.

Indien een coach of docent daartoe aanleiding ziet, besteedt hij expliciet aandacht aan pestgedrag in een groeps gesprek. Hierbij worden de rol van de pester, het slachtoffer, de meelopers en de stille getuigen benoemd. Verder heeft een coach of docent aandacht voor de groeps sfeer en het functioneren van individuele leerlingen in de groep. Ze maken afspraken met de klas en zorgen ervoor dat deze afspraken nagekomen worden.

Van de gesprekken en afspraken rond pesten worden aantekeningen gemaakt, die door de coach worden bewaard in het leerlingvolgsysteem van zowel de pester als het slachtoffer. Ze maken afspraken met de klas en zorgen ervoor dat deze afspraken nagekomen worden.

Een coach kan gebruik maken van een pestcontract, die hij in de klas bespreekt en door de klas laat ondertekenen. Het contract kent onderstaande kaders en kan worden aangevuld met eigen klassenregels.

Kaders voor een contract "veilig in school"

Ik vind dat iedereen zich veilig moet voelen in school.

Daarom houd ik mij aan de volgende afspraken:

- Ik accepteer de ander zoals hij is en ik discrimineer niet.
- Ik sluit niemand bewust buiten.
- Ik lok ruzies niet uit.
- Ik scheld niet en doe niet mee aan uitlachen en roddelen.
- Ik blijf van de spullen van een ander af.
- Als er ruzie is speel ik niet voor eigen rechter.
- Ik bedreig niemand, ook niet met woorden.
- Ik neem geen wapens of drugs mee naar school.
- Ik gebruik geen geweld.
- Als iemand mij hindert vraag ik hem of haar duidelijk daarmee te stoppen.
- Als dat niet helpt, vraag ik een docent om hulp.

Daarnaast komt er meer aandacht voor sportief gedrag en respectvol met elkaar omgaan binnen de gymles. Tijdens de gymles komen kinderen intensief met elkaar in contact. Ook

hier komen belangrijke basisregels aan de orde, zoals een respectvolle omgang met elkaar, met regels en met autoriteit.

3.4 De NO Blame methode

Wij werken op het Vechtdal College Dedemsvaart met de No Blame methode. Het uitgangspunt van deze methode is het stoppen van pesten, zonder een beschuldigende vinger, het onrecht bij de pester te vinden, de gepeste sterker te krijgen en de niet meelopers in actie te laten komen, samen met de meelopers, ten gunste van de groep. Dit is dus geen bestraffende, maar een oplossende methode om met pestproblemen om te gaan.

De methode werkt zo "geruisloos" mogelijk volgens een vast stappenplan. Uitgangspunt is dat het belangrijker is het probleem op te lossen dan de pester te straffen.

Kenmerkend is dat er een beroep wordt gedaan op de kracht van de groep. De groep krijgt de verantwoordelijkheid voor de oplossing en genereert zelfvertrouwen wanneer ze merkt dat hun inspanningen resultaat opleveren.

Pesters hebben moeite om zich in te leven in de gevoelens van anderen. Zij beseffen niet wat de gevolgen van hun gedrag zijn voor de gepeste leerling en zijn vaak geschokt wanneer ze daarmee geconfronteerd worden. De NO Blame aanpak biedt het voordeel dat het empathisch vermogen van de pester(s) en omstanders wordt vergroot.

De grootste uitdaging van al wie met de NO Blame aanpak wil werken, is misschien wel het afzien van straffen als reactie op pesten. Straffen helpt zelden. Integendeel, het maakt de situatie vaak nog erger als de pester wraak neemt. Er is nog nooit bewijs gevonden dat een straf een pester veranderde in een vriendelijk en behulpzaam kind.

Pesten is een vorm van antisociaal gedrag. We moeten de pesters dan ook helpen om positief gedrag te leren. Dit zal echter niet lukken als we hun angst en vervreemding ten opzichte van ons nog aanwakkeren door ze te veroordelen en te straffen.

De NO Blame methode in zeven stappen

Stap 1: gesprek met de gepeste leerling

Stap 2: regel een gesprek met de supportgroep (pester, meelopers en sterke leerlingen)

Stap 3: leg het probleem uit en kweek empathie

Stap 4: deel de verantwoordelijkheid

Stap 5: vraag naar ideeën van elk groepslid

Stap 6: laat het aan de groep over

Stap 7: gesprek met ieder afzonderlijk na een of twee weken

(Uitwerking: zie bijlage V)

4. Het stappenplan na een melding van pesten

4.1 De coach

1. De coach inventariseert de signalen en gaat in gesprek met de gepeste leerling. Een leidraad voor deze gesprekken is te vinden in bijlage I, II en VIII.
2. In overleg met de leerling maakt de coach, al dan niet, samen met de leerlingbegeleider, een plan van aanpak. Er wordt gekozen voor een interne oplossing, de NO Blame methode of een eigen oplossing van de coach. Of een externe oplossing, zoals Bureau Jeugdzorg, Samen Doen, School Maatschappelijk Werk enz.
3. De coach probeert zicht te krijgen op hoe er gepest is en door wie.
4. afhankelijk van de ernst van de situatie, overlegt de coach met de teamleider en/of leerlingbegeleider.
5. Indien nodig gebruikt de coach de herstelrechtvragen (zie bijlage VI), om het af te ronden en positief verder te gaan.
6. De coach neemt contact op met betrokken ouders.
7. De coach maakt een notitie in Magister
8. De coach besteedt in de coachlessen aandacht aan een positief groepsklimaat.
9. De coach maakt de leerlingen bewust van de strafbare feiten bij pesten.

4.2 De vakdocent

De vakdocenten hebben vooral een signalerende rol. Wanneer zij pesten waarnemen of redenen hebben om pesten te vermoeden, wordt er van hen verwacht dat zij hierop adequaat reageren en een melding doen bij de coach om hulp en overleg in gang te zetten.

4.3 De teamleider

1. De teamleider neemt de rol van de coach over, bij herhaling van het pestgedrag en wanneer het pesten, het klassenverband overstijgt.
2. Hij heeft zo nodig een gesprek met de gepeste en de pester apart. In het gesprek met de pester is het doel drieledig, namelijk:
 - confronteren (zie bijlage II)
 - mogelijke achterliggende problematiek op tafel krijgen
 - helderheid geven over het vervolgtraject bij herhaling van pesten
3. Hij adviseert zo nodig, zowel aan de pester als de gepeste, hulp op vrijwillige basis door de leerlingbegeleider.
4. Hij stelt alle betrokken ouders op de hoogte wanneer er sprake is van recidief gedrag, verzoekt hen om met hun kind te praten en stelt hen op de hoogte van het vervolgtraject.
5. Hij bespreekt de mogelijkheden tot hulp met de ouders en leerlingbegeleider en koppelt alle informatie weer terug naar de coach.

4.4 De rol van de leerlingbegeleider

- a) Ondersteunt waar nodig coaches en teamleider tijdens de verschillende fasen in het proces

- b) Biedt op vrijwillige basis individuele begeleiding aan de pester en de gepeste.
- c) Verwijst door naar externe hulpverlening op vrijwillige basis.
- d) Kan waar nodig een inbreng hebben tijdens de coachlessen.
- e) Doet kort verslag in Magister en koppelt terug naar coach.
- f) Vraagt regelmatig aandacht voor de problematiek via de nieuwsbrief aan de ouders.

4.5 De ouder(s)/verzorger(s)

Indien ouders het vermoeden hebben dat hun kind, of een ander kind gepest wordt, gaan ze in gesprek met hun kind. Betreffende leerling en/of ouder meldt dit bij de coach (zie bijlage VII).

Ouders van leerlingen die gepest worden of pesten, hebben er soms moeite mee dat hun kind aan zichzelf zou moeten werken. Hun kind wordt gepest en dat moet gewoon stoppen. Dat klopt, echter een gepest kind wil zich niet alleen veilig voelen op school; het wil ook geaccepteerd worden. Het verlangt ernaar om zich prettig en zelfverzekerder te voelen en daar kan begeleiding of een training aan bijdragen.

4.6 De schoolleiding

In extreme gevallen kan de schoolleiding beslissen dat de pester(s) geschorst worden of bij Klasselokaal worden ondergebracht. Hierbij wordt het stappenplan van schorsing gevolgd.

Wanneer de leerling ondanks alle inspanningen van de betrokken partijen koppig blijft volharden in het ongewenste pestgedrag liggen er geen perspectieven meer tot verandering. De school kan en wil geen verantwoordelijkheid meer nemen voor de veiligheid van de overige leerlingen. Er rest de school niets anders dan schoolverwijdering.

Bovenstaande is terug te vinden in een stroomschema in bijlage VII.

5. Digitaal pesten ofwel cyberpesten

5.1 Wat is Cyberpesten?

Cyberpesten (of digitaal pesten) is het pesten of misbruiken via het internet en via mobiele telefoon. Cyberpesten kan nog veel harder zijn dan pesten in het gewone, dagelijkse leven. Dit komt doordat de daders gemakkelijk anoniem kunnen blijven en de reikwijdte van het internet veel groter is. Tegelijkertijd komen kinderen er op steeds jongere leeftijd mee in aanraking.

"Toen ik een half jaar geleden op een woensdagmiddag op MSN ging, werd ik in tien minuten, veertien keer met de dood bedreigd, vertelt Janna (13). De dagen daarna stroomde mijn mailbox vol met berichten van een adres dat ik niet kende: "We komen je halen. Laat het licht maar aan 's nachts". Er ging een e-mail mijn klas langs met een foto waarop mijn hoofd op het lichaam van een pornomeisje was geplakt, daaronder stond: Deze hoer gaat sterven".

(1/07/07 uit mijn Pers)

5.2 Hoe wordt er gepest?

- Pest-mail (schelden, beschuldigen, roddelen, beledigen)
- Website: iemand op een site zetten, bv marktplaats.
- Haatsites: zelf aanmaken van een website en daarop vernederende teksten zetten over een ander.
- Treiterwebsites: op een website zetten wie je niet mag en daarbij vernederende tekst zetten. bv www.ikmagjouniet.nl
- Poll- of votingsites: online stemmen op wie je haat, wie het lelijkst is enz.
- Bloggen: online dagboek om anderen belachelijk te maken of onwaarheden te vertellen.
- Instant messaging: chatten via Facebook, msn, enz. Deze sites worden gebruikt om onderling met bekenden een op een te chatten. Hierin kunnen anderen vernederd en belachelijk gemaakt worden.
- Chatrooms: bijna hetzelfde als instant messaging, allen iedereen kan vrij en anoniem toetreden.
- Gsm en sms: door middel van communicatiemediasturen van vervelende berichten/foto's.
- Gsm en Whatsapp: door middel van communicatiemediasturen van vervelende berichten/foto's en aanmaken van groepsgesprekken
- Gsm en mms: door middel van communicatiemediasturen van vervelende filmpjes.
- Gsm en Twitter: door middel van communicatiemediasturen van vervelende berichten en het volgen van bepaalde mensen.
- Stalking: het stelselmatig lastig vallen van iemand door het blijven sturen van hate-mail of het dreigen met geweld in chatrooms.
- Het tegenkomen van ongewenst materiaal zoals: porno en kinderporno, gewelddadig materiaal etc.
- Ongewenst contact met vreemden

- Webcam-seks: beelden die ontvangen worden kunnen opgeslagen worden en te zijner tijd misbruikt worden
- Hacken: gegevens stelen of instellingen aanpassen. Ook het uit naam van een ander versturen van pest-mail.

5.3 Richtlijnen gebruik social media voor leerlingen

Voor de onderstaande richtlijnen geldt dat deze betrekking hebben op alle social media activiteiten van de leerlingen van het Vechtdal College.

Wat doen we wel	Wat doen we niet
Social media zijn een bron van informatie; maak er gebruik van als het je helpt bij het leren.	Schoolwerk mag er niet onder lijden. Tijdens proefwerken, toetsen en mondelinge overhoringen maken we geen gebruik van social media.
We gedragen ons op social media netjes.	Asociale taal, vloeken, schelden doen we niet.
We zijn respectvol naar de ander.	Schelden, pesten, beledigen etc. doen we niet.
We denken na voordat we informatie delen.	We delen en reageren niet op berichten/posts/sites die pornografisch racistisch, discriminerend, beledigend of aanstootgevend zijn.
Maak je opnames en wil je die publiceren? Vraag toestemming aan de ander.	Zonder toestemming van de ander publiceert je niet. Hieronder valt ook delen/doorsturen/retweeten van anderen.

5.4 Het stappenplan na een melding van cyberpesten

We maken bij cyberpesten een duidelijk onderscheid tussen verantwoordelijkheden van ouders en school. Cyberpesten buiten de schooltijd valt niet onder de verantwoordelijkheid van de school, tenzij het van invloed is op de veiligheid van de leerling.

- 1. Bewaar de berichten.** Probeer de berichten waarin het pestgedrag voorkomt te bewaren. Vertel leerlingen hoe ze dat kunnen doen (afdrukken, selecteren en kopiëren, MSN-gesprekken opslaan).
- 2. Blokkeren van de afzender.** Leg de leerling zo nodig uit hoe hij/zij de pestmail kan blokkeren.
- 3. Probeer de dader op te sporen.** Soms is de dader te achterhalen door uit te zoeken van welke computer op school het bericht is verzonden. Neem contact op met de ICT-coördinator of de systeembeheerder. Het is mogelijk om van het IP adres van de e-mail af te leiden van welke computer het bericht is verzonden. Ook is er van alles mogelijk via de helpdesk.
- 4. Neem contact op met de ouders van de gepeste leerling.** Geef de ouders voorlichting over welke maatregelen zij thuis kunnen nemen.

- 5. Vraag extern hulp.** Er zijn twee telefoonnummers die ouders kunnen bellen met vragen, namelijk:
Korrelatie: 0900-1450 of vraag@korrelatie.nl
Kindertelefoon: 0546-841600 of overijssel@kindertelefoon.nl
- 6. Doe aangifte.** In het geval dat een leerling stelselmatig wordt belaagd is er sprake van stalking en dan kunnen ouders aangifte doen. Ook wanneer het slachtoffer lichamelijk letsel of materiële schade is toegebracht, kan de politie worden ingeschakeld. Eventueel kan Bureau Slachtofferhulp ingeschakeld worden (www.slachtofferhulp.nl, tel: 0800-6334286).
- 7. Ga naar de leerlingbegeleider.** Verwijs de pester en/of de gepeste door naar de leerlingbegeleider wanneer verdere begeleiding nodig is.

6. Aansprakelijkheid school m.b.t. pesten

Voor aansprakelijkheid van de school moeten echter verschillende [juridische] hobbels genomen worden, immers;

- een school kan niet garanderen dat er niet gepest wordt. Het gaat om een inspanningsverplichting van de school en niet om een resultaatsverplichting.
- de school weet vaak niet dat er sprake is van pesten nu dit door het slachtoffer vaak wordt verzwegen.
- er moet een reële verhouding bestaan tussen de kosten en moeite van het nemen van maatregelen ten opzichte van de mogelijke verwezenlijking van het pesten.

Een school heeft hierin een bijzondere zorgplicht en een inspanningsverplichting.

Bijzondere zorgplicht

Een leerling en zijn of haar ouders kunnen de school aanspreken op het naleven van het bieden van een veilige omgeving. Op een school rust de bijzondere zorgplicht leerlingen een veilige omgeving te bieden, waarin het risico op zowel geestelijk als lichamelijk letsel -zo veel als redelijkerwijs mogelijk is- dient te worden vermeden. Aan deze verplichting kan invulling worden gegeven door het houden van toezicht. De toezichthoudende taak richt zich enerzijds op het voorkomen van ongelukken en anderzijds op het beschermen van leerlingen tegen onwenselijk gedrag van andere leerlingen of medewerkers.

De toezichthoudende taak van school is beperkt in tijd en gebied. Wat gebied betreft beperkt het toezicht tot de schoolgebouwen, het terrein van school of daar waar schoolactiviteiten plaatsvinden en aangrenzend terrein. In tijd beperkt het toezicht zich tot een kwartier voor aanvang van de 1^e les, tijdens de les, even na de les, tijdens tussenuren, in de pauzes en een kwartier na de laatste les.

Of een gebrek aan toezicht onzorgvuldig en daarmee onrechtmatig is, hangt af van de omstandigheden van het specifieke geval. Bij eventuele beoordeling door de rechter zal onder meer gelet worden op de grootte van de kans dat het pestgedrag zich voordoet, op de ernst van de gevolgen en op de mate van bezwaarlijkheid van te nemen maatregelen ter voorkoming ervan.

Inspanningsverplichting

Het proberen te voorkomen van vervelende situaties binnen de schoolgrenzen (zie bijzondere zorgplicht) en het adequaat reageren daarop door middel van interventies (zie bijlage VIII), documentatie in Magister en evaluatie van de genomen acties en besluiten. Hier binnen vallen ook vervelende situaties, die gebeuren buiten de schoolgrenzen, maar een negatieve uitwerking hebben binnen de schoolgrenzen tussen leerlingen onderling, waarbij er sprake is van pestgedrag (zie 2.2).

Wanneer dit reageren adequaat gebeurt, kan school niet aansprakelijkheid worden gesteld, ongeacht het resultaat.

Stellingname

Als een leerkracht ziet dat een kind gepest wordt neemt hij duidelijk stelling. De pester en zijn ouders hebben een groot probleem. De pester omdat de school hem vanaf dit

moment extra goed in de gaten gaat houden. De ouders omdat ze hoe dan ook verantwoordelijk zijn voor het gedrag van hun kind.

Het gepeste kind heeft vaak het gevoel dat hij er alleen voor staat. Bovendien wordt snel gezegd dat hij pesterijen over zichzelf afroept, kortom dat hij er eigenlijk medeschuldig aan is. Het is belangrijk dat het kind het gevoel krijgt dat er mensen zijn die het voor hem opnemen.

Wanneer een coach signaleert dat een kind gepest wordt moet hij duidelijk laten merken aan pesters dat hun gedrag niet geaccepteerd wordt. Een goede methode is om te observeren en een moment van pesten uit te kiezen en dit nadrukkelijk te bespreken en af te keuren.

In de meeste gevallen is het stelling nemen voldoende om het pesten te laten stoppen; de leerkracht moet alert blijven op de omvang van het probleem en zicht hebben op de gevolgen ervan.

6. Slotwoord

Er is gekeken naar een verscheidenheid aan pesterijen. Op allerlei manieren zijn er verschillende vormen van pesten die daarbij ook een hoeveelheid verdriet en woede meedraagt.

Dit document blijft een protocol, bevat richtlijnen en geeft ons een handvat om elke situatie opnieuw te bekijken. Om zodoende in overleg met de leerling ons af te vragen hoe te handelen.

Het is van groot belang om niet overhaast te handelen, maar dat er tijd genomen wordt om, in overleg met de betrokkenen, de juiste acties te ondernemen.

Elke situatie vraagt om een andere benadering en aanpak, waardoor dit protocol geen vaststaand gegeven is en het elk jaar opnieuw geëvalueerd dient te worden.

Medewerkers, ouders uit de Locatieadviesraad en directie onderschrijven gezamenlijk dit anti-pestprotocol.

Bijlage I Leidraad voor een gesprek met de gepeste leerling

Feiten

- Klopt het dat je gepest wordt? (h)erkenning van het probleem
- Door wie wordt je gepest? (doorvragen: zijn er nog meer?)
- Waar word je gepest? (doorvragen: zijn er nog meer plekken?)
- Hoe vaak wordt je gepest?
- Hoe lang speelt het pesten al?
- Weten je ouders of andere personen dat je gepest wordt?
- Wat heb je zelf tot nu toe aan het pesten proberen te doen?
- Zijn er anderen die jou wel eens proberen te helpen?
- Wat wil je dat er nu gebeurt; wat wil je bereiken?

Aanpak

Besprek samen met de leerling wat hij/zij kan doen tegen het pesten en bekijk waar de leerling aan wil werken om de situatie te verbeteren. Let daarbij op de volgende aspecten:

- Wat kan de leerling zelf doen om het pesten te stoppen?
- Hoe communiceert de leerling met anderen?
- Welke lichaamstaal speelt een rol?
- Hoe gaat de leerling om met zijn gevoelens en hoe maakt hij deze kenbaar aan anderen?
- Heeft de leerling genoeg vaardigheden om weerbaarder gedrag te tonen naar de pester?
- Gepeste jongeren lopen vaak rond met het gevoel dat er iets mis is met ze. Daardoor hebben ze moeite om voor zichzelf op te komen. Ergens is er iets in zichzelf dat de pester gelijk geeft. Besteed hier aandacht aan want **niemand kan een ander klein maken zonder diens toestemming.**

Bijlage II Leidraad voor een gesprek met een leerling die pest

Het doel van dit gesprek is drieledig:

- De leerling confronteren met zijn gedrag en de pijnlijke gevolgen hiervan
- Achterliggende oorzaken boven tafel proberen te krijgen
- Het schetsen van de stappen die volgen wanneer het pestgedrag niet stopt

Confronteren

Confronteren en kritiek geven is niet hetzelfde. Confronteren is:

- Probleemgericht en richt zich op gedrag wat waar te nemen is. Zodra we interpretaties gaan geven aan gedrag, wordt het persoonsgericht, bijvoorbeeld: je hebt cola in de tas van Piet laten lopen. Dat doe je zeker omdat je graag de lolligste bent! Zodra we gaan interpreteren reageren we een gevoel van frustratie op die ander af en zijn we gestopt met confronteren en begonnen met kritiseren.
- Relatiegericht. Je bent heel duidelijk op de inhoud, in wat je wilt en niet wilt, maar met behoud van de relatie, bijvoorbeeld. Ik vind dat je heel erg gemeen doet tegen haar en ik wil dat je daarmee ophoudt. **Zeg nooit: Je bent heel gemeen.** Je wilt duidelijk verder met de jongere. Kritiek op de persoon voelt als een beschuldiging/afwijzing. Eigenlijk zeg je daarmee dat de pester een waardeloos mens is.
- Specifiek blijven. Je benoemt de situatie waar het over gaat en vermijdt woorden als altijd, vaak en meestal. Kritiek wordt vaak algemeen.
- Veranderingsgericht. Je stelt zaken vast en gaat vervolgens inventariseren hoe het anders kan.

Achterliggende oorzaken

Nadat het probleem benoemt is, richt jij je op het waarom? Hoe komt het dat je dit gedrag nodig hebt? Wat levert het jou op? Wat reageer je af op die ander? Etc. Maak duidelijk dat er een tekort aan empathisch vermogen zichtbaar wordt in dit gedrag. Wat ga je daaraan doen? Biedt zo nodig hulp aan van de counselor (op vrijwillige basis).

Het pestgedrag moet stoppen

Wees duidelijk over de stappen die volgen, wanneer het pestgedrag niet stopt (zie richtlijnen pesten).

Bijlage III Tips voor leerlingen: veilig omgaan met sociale media

Wat kun je doen om digitaal pesten en misbruik te voorkomen?

- Bedenk dat niet alles waar is, wat je op het internet tegenkomt.
- Gebruik een apart mailadres om jezelf te registreren op websites. Kies een e-mailadres dat niet je eigen voor- en achternaam volledig weergeeft.
- Gebruik altijd een bijnaam als chat.
- Zorg dat je wachtwoorden geheim blijven en niet makkelijk te raden zijn. Als anderen wel binnen zijn gekomen, neem dan contact op met de beheerder van de site.
- Als je een vervelend gevoel hebt over iets wat je hebt gezien of meegemaakt, vertrouw dan op je gevoel en vertel het aan iemand die je vertrouwt.
- Blijf zelf respectvol naar anderen, scheld niet terug.
- Ga weg uit de chatroom als er iets vervelends gebeurt.
- Verwijder onbekende mensen uit je contactlijst.
- Bel of mail niet zomaar met personen die je alleen van internet kent, spreek niet met ze af zonder dat je ouders dit weten.
- Verstuur zelf geen flauwe grappen, dreigmail of haatmail.
- Geef geen persoonlijke informatie aan mensen die je alleen van chatten kent. Let vooral op bij foto's van jezelf. Als je een foto op internet zet, kan deze gemakkelijk gekopieerd en op een andere website geplaatst worden. Zo kan hij jarenlang terug te vinden zijn. Foto's kunnen ook bewerkt worden.
- Wees zeer voorzichtig met het gebruik van je webcam. Jouw beelden kunnen worden opgeslagen en gebruikt worden om ze aan andere personen te laten zien of voor doeleinden gebruikt worden die jij niet wilt.

Wat kun je tegen cyberpesten en misbruik doen?

- Niet persoonlijk opvatten als het van mensen komt die je niet kent. De anonimiteit van internet maakt dat mensen makkelijker gaan schelden.
- Reageer niet op pestmails of andere digitale pesterijen. Verwijder de e-mail zo mogelijk zonder hem te openen. Als je niet reageert, gaan pesters vaak op zoek naar iemand anders om te pesten.
- Blokkeer de afzender. Als het gaat om smsjes/appjes op de mobiele telefoon, dan heb je soms de mogelijkheid om nummers te blokkeren.
- Bewaar de bewijzen. Maak een print of sla ze op. Van het IP adres van de e-mail kan soms worden afgeleid, van welke computer de e-mail verzonden is. Een provider heeft vaak een helpdesk die klachten over nare mail aan kan nemen. Men heeft daar ook de technische mogelijkheden om na te gaan wie de mail heeft verstuurd. Bel de helpdesk op.
- Ga naar je coach of teamleider toe op school. Deze zal je verder helpen om het pestgedrag te stoppen.
- Bij stalken kun je aangifte doen bij de politie. Het is strafbaar. Voor meer informatie over aangifte doen: www.pestenislaf.nl

Algemene zoekpagina's

- www.pesten.startkabel.nl
- www.pesten.startpagina.nl

Pesten (algemeen)

- www.pestweb.nl
Website van het APS met informatie, advies en tips over pesten voor kinderen, jongeren, ouders en leerkrachten.
- www.pesten.net
Voor en door slachtoffers. Opgericht door Bob van der Meer.

Cyberpesten / veilig internetgebruik / veilige school

- www.cyberpesten.be
Belgische site over verschillende vormen van cyberpesten en de gevolgen.
- www.stopdigitaalpesten.nl
Campagne van SIRE (Stichting Ideële Reclame)
- www.digibewust.nl
Een informatieve site van het Ministerie van Economische zaken, over het veilig gebruik van internet.
- www.ppsi.nl
PPSI is het expertisecentrum van het APS op het gebied van het voorkomen en bestrijden van seksuele intimidatie en seksueel misbruik in het onderwijs. Je kunt er ook terecht voor informatie over pesten, agressie, geweld, discriminatie en racisme.
- www.schoolenveiligheid.nl
Centrum School en Veiligheid van het APS verzamelt en verspreidt informatie en deskundigheid op het gebied van schoolveiligheid.
- www.veilig.kennisnet.nl
Handreikingen en links voor ouders, leraren, kinderen, scholieren, schoolmanagers en ICT-coördinatoren.

Films met als thema pesten

Bekijk als coach de film eerst zelf. Weet welke achtergronden/familieomstandigheden er zijn in je klas en overleg altijd eerst met de leerlingbegeleider voordat je de film gaat kijken.

- Bluebird (2004)
- Spijt (2013)
- Mean girls (2006)

Basisprincipes:

1. Het moet stoppen.
2. Iedereen is verantwoordelijk.
3. Niemand wordt gestraft.

Stap 1: gesprek met de gepeste leerling

- Informatie vragen, geen details over wat er juist gebeurd is.
- Vraag naar beleving, gevoelens van de gepeste leerling.
- Uitleg over aanpak, nadruk op niet-bestrafende aspect, vraag toestemming.
- Bespreek samen de namen om de groep samen te stellen.
- Vraag wat je WEL of NIET mag vertellen over de beleving van de gepeste leerling.
- Vraag evt. naar een verhaal of een tekening over het gevoel van de gepeste leerling.
- Aangeven dat je steeds bereikbaar blijft voor de gepeste leerling.

Stap 2: groep wordt samengeroepen

- Bestaat uit pesters, meelopers, vrienden en/of positief ingestelde jongeren.
- Gepeste leerling is niet aanwezig, dit kan de probleemoplossende aanpak bemoeilijken.

Stap 3: leg het probleem uit

- Vertel aan de groep dat jij een probleem hebt, je vraagt hun om hulp.
- Gebruik evt. het verhaal of de tekening van de gepeste leerling.
- Praat niet over details van gebeurtenissen.
- Beschuldig niemand.
- Duidelijk maken dat er een probleem is dat moet opgelost worden.

Stap 4: deel de verantwoordelijkheid

- Vraag op de man af wat een ieder kan betekenen, het moet uit hun zelf komen.
- Elk groepslid kan bijdragen aan de oplossing.
- Zij hebben het meeste contact met de gepeste leerling, dus de beste kansen om het pesten te stoppen.

Stap 5: vraag de groep naar hun voorstellen

- Alle positieve voorstellen aanvaarden (niets doen is ook een positief voorstel).
- Vraag om het concreet te maken, "Hoe ga je dat doen?"
- Aandacht voor de "ik-taal" (wees niet tevreden met algemene uitspraken).
- Intenties kunnen opgeschreven worden.

Stap 6: Laat het aan hen over

- Leg de verantwoordelijkheid bij de groep; zij alleen kunnen het probleem oplossen.
- Vertel dat je hen na een week individueel wil spreken (blijf altijd bereikbaar).

Stap 7: week later; individuele, korte gesprekken met alle betrokkenen.

- Laat elk lid afzonderlijk vertellen over hun bijdrage.
- Gebruik de kernvragen: hoe is het nu, is het gestopt, ben je tevreden.....
- Indien de gepeste leerling niet helemaal tevreden is, kan de procedure herhaald worden.

Als pesten is geconstateerd en stelling nemen van de coach geen voldoende uitwerking heeft wordt er een stappenplan opgesteld. Het stappenplan kent 2 varianten:

- a. de niet confronterende methode
- b. de confronterende methode

De niet confronterende methode wordt toegepast indien het pesten onderhuids plaatsvindt en er geen duidelijke bewijzen zijn.

Stappenplan:

1. In een algemene les wordt een probleem dat zich richt op de sociale omgang aan de orde gesteld.
2. Het onderwerp wordt gerelateerd aan eigen ervaringen.
3. De "omgangsregels" zoals ze op school en in de groep gelden worden nog eens expliciet besproken.
4. In het team wordt het vermoeden besproken en alle teamleden zijn extra alert bij o.a. het buitenspel.

De confronterende methode:

Binnen de confronterende methode worden 6 stappen genomen:

1. Informatie inwinnen
2. Gesprek met het slachtoffer
3. Gesprek met de groep
4. Hulp aan het slachtoffer
5. Hulp aan de pester
6. Adviezen aan de ouders

Als door een kind duidelijk zichtbaar gepest wordt, doorloopt de coach het volgende stappenplan.

- Informatie inwinnen
- Gesprek met het gepeste kind
- Gesprek met het kind dat pest
- Inlichten van de ouders van het gepeste kind
- Inlichten van de ouders van het kind dat pest
- Gesprek met de groep
- Hulp aan het gepeste kind
- Hulp aan het kind dat pest

Informatie inwinnen

Om zicht te krijgen van de omvang en de wijze van pesten wilt de coach informatie in bij collega's uit het team en eventueel bij de ouders.

Vragen hierbij kunnen zijn: wordt het pesten ook door hen opgemerkt? Wie zijn er misschien meer bij betrokken? Hoe vaak komt het voor? Waar en wanneer komt het voor?

Gesprek met het gepeste kind

Het slachtoffer is degene die zich met de situatie het minste raad weet.

Het doel van dit gesprek is tweeledig: ten eerste het gepeste kind het gevoel geven dat er actie ondernomen zal worden en het kind er niet alleen voor staat; ten tweede informatie inwinnen.

A. Vertrouwen winnen

Het gepeste kind heeft vaak een negatief zelfbeeld. Hun zelfvertrouwen is aangetast. Soms voelen ze zich zelfs schuldig. Het kan voorkomen dat de coach het pesten lange tijd niet heeft opgemerkt.

Het vertrouwen van het kind moet eerst gewonnen worden.

- Laat het kind zijn eigen verhaal vertellen.
- Vraag hoe het kind zich door het pesten voelt.
- Stel het kind gerust en prijs hem dat hij erover durft te praten.
- Ga niet direct in op oorzaken, schuld en oplossingen.
- Laat merken dat er iets aan het probleem van het kind gedaan wordt.

De coach vertelt het kind in het algemeen iets over pesten:

- Dat het vaker voorkomt, ook bij andere kinderen
- Dat het niet alleen op school gebeurt.
- Dat er meer bij betrokken zijn dan de pester en het slachtoffer.
- Dat de pesters zichzelf er beter van vinden worden
- Dat veel kinderen uit de groep niets durven te zeggen, omdat ze bang zijn.
- Dat de pester zelf een probleem heeft.
- Dat de school het pesten niet goed vindt.

B. Inwinnen van informatie

De coach stelt gerichte vragen:

- Wie pest er?
- Hoe wordt er gepest?
- Wat gebeurt er vlak voor het pesten?
- Wanneer wordt er gepest?
- Hoe vaak wordt er gepest?
- Wanneer is het begonnen?
- Waar wordt er gepest?
- Is het kind al vaker gepest?
- Hoe reageert het kind op het pesten?
- Wat heeft het kind geprobeerd om het pesten te stoppen?
- Welk resultaat had dit?
- Welke oplossingen kon het kind zelf bedenken?
- Heeft het kind er thuis over gepraat?

De coach moet aan het kind duidelijk maken dat er geen pasklare oplossing is, maar dat er gewerkt gaat worden aan oplossingen. De coach moet nooit beloven dat hij er niets over zal zeggen. Als hij niets mag zeggen kan het kind ook niet geholpen worden. Het maken van afspraken is noodzakelijk.

Afspraken:

1. Dat wat het kind zelf gaat proberen
2. Dat wat de school gaat doen (stappenplan)
3. Dat de stappen altijd met het kind door gesproken worden.
4. Dat het kind altijd bij de coach terecht kan.

Informereren van de ouders

Om de ouders duidelijke informatie te geven is het goed dat de leerkracht heeft gesproken met het gepeste kind en met het kind dat pest.

Met de ouders wordt besproken:

- Dat het kind gepest wordt/dat het kind pest
- Stappenplan om pesten aan te pakken van obs 't Waliën te Winterswijk 7

- Welke afspraken er al zijn gemaakt
- Welke stappen er nog volgen
- Dat aan het eind van de procedure weer contact met de ouders opgenomen zal worden

Gesprek met de groep:

De coach voert een gesprek met de groep over pesten in het algemeen:

- De regels zoals ze op school/in de groep gelden
- Het feit dat de school en coach het pesten afkeurt
- De (zwijgende) meerderheid een signaleringsfunctie heeft
- Er kinderen in de groep zijn die door hun zwijgen meewerken aan het pesten
- De groep andere kinderen op pesten kan aanspreken
- Het pesten gemeld kan worden bij de coach , andere coach of intern begeleider.

Hulp aan het kind dat gepest wordt:

De coach probeert samen met het kind een manier te bedenken om pestgedrag te melden bij de coach of andere begeleiders. De coach laat merken dat er altijd ruimte is om te praten

Voor kinderen met weinig zelfvertrouwen is het soms raadzaam externe weerbaarheidstraining te adviseren.

Hulp aan het kind dat pest:

Pester zijn vaak agressief, hebben hier een zwakke controle over en denken vaak dat ze macht kunnen uitoefenen over het slachtoffer.

De pester moet:

- Zich bewust worden van het eigen pestgedrag en het effect op het slachtoffer.
- Gecorrigeerd worden
- Geholpen worden

De bewustwording vindt plaats middels een gesprek.

In dit gesprek vertelt de leerkracht iets over pesten zodanig dat de pester

- meedenkt over een oplossing van het pesten
- weet dat de ouders geïnformeerd worden
- de problemen in algemene zin in de groep besproken worden
- dat er consequenties aan het vertoonde gedrag zitten

Indien er geen verbetering komt in het gedrag dienen er opnieuw gesprekken plaats vinden waarbij de intern begeleider wordt betrokken en eventueel externe deskundigen.(via Jeugd Advies Team, Bureau Jeugdzorg e.a)

Mogelijke oorzaken:

- Te kort aan aandacht van de ouders
- Fysieke of psychische bestraffing van de ouders
- Ouders corrigeren agressief gedrag niet
- Het kind is of wordt zelf gepest
- Slecht voorbeeld van derden
- Slecht voorbeeld van (groeps)leerkrachten
- Geweld op computerspelletjes en/of televisie

	Deze vragen kunnen jou helpen wanneer je schade of last hebt ondervonden van het gedrag van een ander.	Als jij wordt aangesproken op jouw gedrag kunnen deze vragen je helpen het probleem op een goede manier op te lossen.
1.	Wat is er gebeurd?	Wat is er gebeurd?
2.	Wat dacht je, toen je je realiseerde wat er was gebeurd?	Wat ging er allemaal door je hoofd toen het gebeurde?
3.	Welk effect heeft de gebeurtenis op jou en anderen gehad?	Hoe denk je er nu over?
4.	Wat is het meest nare voor jou van wat er is gebeurd?	Op wie heeft, wat jij hebt gedaan, invloed gehad? Op wat voor manier?
5.	Wat moer er volgens jou gebeuren om de zaken goed af te ronden en weer met elkaar verder te kunnen?	Wat moer er volgens jou gebeuren om de zaken goed af te ronden en weer met elkaar verder te kunnen?

Bijlage VIII Stroomschema: Waar kan ik terecht als leerling of ouder?

